

Ελληνική Δημοκρατία
Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό
Ίδρυμα Ηπείρου

Φωνολογική Ανάπτυξη και Διαταραχές

Ενότητα 6: Φώνημα

Ζακοπούλου Βικτωρία

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Τμήμα Λογοθεραπείας Φωνολογική Ανάπτυξη και Διαταραχές Ενότητα 6: Φώνημα

Ζακοπούλου Βικτωρία
Αναπληρώτρια Καθηγήτρια
Ιωάννινα, 2015

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «**Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση**» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο ΤΕΙ Ηπείρου**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σκοποί ενότητας

Στην παρούσα ενότητα δίνεται ο ορισμός του φωνήματος σύμφωνα με τη γλωσσολογία και την ψυχολογία.

Επίσης, αναφέρεται πώς εκτιμάμε τη λειτουργική συνεισφορά ενός φωνήματος.

Επιπλέον, περιγράφεται η λειτουργία και τα χαρακτηριστικά του φωνήματος, καθώς και η εκτίμηση σχέσεων φωνημάτων.

Ακόμα, παρουσιάζονται τα χαρακτηριστικά του φωνολογικού συστήματος.

Τέλος, δίνεται έμφαση στη φωνητική συλλαβή.

Περιεχόμενα ενότητας

- Φώνημα
 - Γλωσσολογία
 - Ψυχολογία
- Εκτίμηση της λειτουργικής συνεισφοράς ενός φωνήματος
- Χαρακτηριστικά του φωνήματος
- Λειτουργία και χαρακτηριστικά του φωνήματος
- Εκτίμηση Σχέσεων Φωνημάτων
- Χαρακτηριστικά Φωνολογικού συστήματος
- Φωνητική συλλαβή

Φώνημα

Γλωσσολογία

Φώνημα - Γλωσσολογία

Οι γλωσσολόγοι έχουν αναγνωρίσει προ πολλού ότι κάθε φυσική γλώσσα περιέχει εκατοντάδες ηχητικούς τύπους (φωνές) οι οποίοι συγκεντρώνονται με ενδιαφέροντες τρόπους προκειμένου να μορφοποιήσουν ένα μικρό αριθμό από λειτουργικές ηχητικές μονάδες: τα φωνήματα.

Φώνημα

ΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ

Ψυχολογία

Φώνημα - Ψυχολογία

Για τους ψυχολόγους το φώνημα είναι ένα θαυμάσιο παράδειγμα ενός σχετικά σύνθετου – μη εργαστηριακά - κατακτημένου γνωστικού γεγονότος που μοιάζει να περικλείει, με έναν τρόπο όχι απόλυτα γνωστό, δείγματα, επιλογές, γενικεύσεις ερεθισμάτων, κ.α.

Εκτίμηση της λειτουργικής συνεισφοράς ενός φωνήματος

Εκτίμηση της λειτουργικής συνεισφοράς ενός φωνήματος :

μπορούμε να παρατηρήσουμε την ποικιλία εναλλαγών του αγγλικού φωνήματος (t):

- t-----ακουστικά επιδιωκόμενο (ισχυρό) στη λέξη “Tom”
- t-----ακουστικά δεσμευμένο (απαραίτητο για την ολοκλήρωση του λεκτικού συνόλου) στη λέξη “cat”
- t-----ακουστικά μη επιδιωκόμενο (χωρίς ισχύ) στη λέξη “often”

Χαρακτηριστικά του φωνήματος

Χαρακτηριστικά του φωνήματος

**Κάθε φώνημα
ορίζεται από τις
ερωτήσεις:**

***Ποια η στοματική
του άρθρωση***

***Εάν περιλαμβάνει
λαρυγγικό ήχο
ή όχι***

***Εάν περιέχει
ρινική αντήχηση
ή όχι***

Λειτουργία και χαρακτηριστικά του φωνήματος

Λειτουργία και χαρακτηριστικά του φωνήματος (1 από 4)

Το πρόβλημα με το φώνημα:

- ένα φαινόμενο της επιφανειακής πραγματικότητας των λέξεων και μόνο. Η γνώση μας για τη γλώσσα δεν περιορίζεται στους ήχους που ακούμε και μιλάμε, με αποτέλεσμα αυτή η γενίκευση να απευθύνεται όχι τόσο στη γνώση του ηχητικού συστήματος της γλώσσας μας, όσο στη συντακτική της δομή.

Λειτουργία και χαρακτηριστικά του φωνήματος (2 από 4)

- αποτελεί προϊόν της πράξης της φώνησης= παραγωγή ήχων από αρθρωτές + προϋπόθεση ακουστικού δεδομένου: αν ένας ήχος παραμένει ή όχι όμοιος με τον εαυτό του μέσα στο λόγο (**η περίπτωση παραγωγής του Γιώργου: επίπεδο λέξης # επίπεδο αυθόρμητου λόγου**).

Η ακουστική αλυσίδα διαιρείται σε χρόνους

← όχι ίσους αλλά ομοιογενείς →

Λειτουργία και χαρακτηριστικά του φωνήματος (3 από 4)

ΩΣΤΟΣΟ: εάν η γνώση μας για τους ήχους των λέξεων περιοριζόταν στα φωνήματα που παρουσιάζονται στις ομιλούμενες λέξεις: όλη η γνώση των σχέσεων των μορφημάτων θα είχε χαθεί.

Λειτουργία και χαρακτηριστικά του φωνήματος (4 από 4)

Αυτό οφείλεται:

α. το φωνημικό σύστημα αναγκαστικά περιορίζει τις σχέσεις των ήχων σε σύνολα ζευγών λέξεων, όπως: οι πρωτότυπες και οι παράγωγες λέξεις.

β. οι αλλαγές στην προφορά από τη μία στην άλλη λέξη είναι τυπικές και μπορούν να μορφοποιηθούν με σαφήνεια από κανόνες.

Εκτίμηση Σχέσεων Φωνημάτων

Εκτίμηση Σχέσεων Φωνημάτων (1 από 4)

Να απαιτήσουμε μια βαθιά και επιφανειακή κατασκευή διάκρισης για τους ήχους όπως και για τη σύνταξη.

Εκτίμηση Σχέσεων Φωνημάτων (2 από 4)

Η δομή σε βάθος αποτελείται από μεμονωμένες και ιδιαίτερα αφηρημένες “λεξικές αναπαραστάσεις” του κάθε μορφήματος. Αυτή η βαθύτερη αναπαράσταση σχετίζεται με την επιφανειακή φωνητική αναπαράσταση του μορφήματος απομονωμένου ή σε συνδυασμό με ένα σύνθετο σύνολο φωνολογικών κανόνων.

Εκτίμηση Σχέσεων Φωνημάτων (3 από 4)

Οι περισσότερες ενδείξεις που προσδιορίζουν τον ακριβή τύπο αυτού του βαθύτερου συστήματος, στηρίζονται στο συνυπολογισμό των μαθημένων λέξεων και των σύνθετων παραγωγικών προτύπων.

Εκτίμηση Σχέσεων Φωνημάτων (4 από 4)

Είναι αναμφισβήτητα φανερό ότι ένα παιδί ηλικίας έξι ετών έχει κατακτήσει πλήρως το σύστημα αυτό. Ίσως όμως, ακόμη να μην έχει δομήσει τους κανόνες οι οποίοι προσδιορίζουν τη γενικότερη κατασκευή του συστήματος.

Χαρακτηριστικά Φωνολογικού συστήματος

Χαρακτηριστικά Φωνολογικού συστήματος

Μια βασική αρχή της φωνολογίας (φωνοτακτική) είναι η αποδοχή ότι τα φωνήματα της κάθε γλώσσας συνθέτουν και λειτουργούν πάντα στο πλαίσιο ενός συστήματος, το οποίο οργανώνεται σε υποσυστήματα και υποτομείς με κοινό άξονα αναφοράς (π.χ. η οργάνωση της συλλαβής).

Φωνητική συλλαβή

Φωνητική συλλαβή (1 από 2)

Στον λόγο, ανεξάρτητη παρουσία έχουν μόνο οι φωνηεντικοί φθόγγοι και είναι οι μόνοι που αποτελούν λειτουργικό στοιχείο του λόγου. Η φυσική, ωστόσο, θέση του φθόγγου ανήκει στη φωνητική συλλαβή. Στη φωνητική συλλαβή ο κάθε φθόγγος αποκτά και τη φωνητική του αξία μιας και είναι ενταγμένος σε μιαν ακολουθία. Κατέχοντας μιαν ορισμένη θέση ο φθόγγος μέσα στην ακολουθία μεταβάλλεται τόσο κατά τη χροιά του, όσο και κατά τη διάρκειά του.

Φωνητική συλλαβή (2 από 2)

Αναλυτικότερα, γίνεται αντιληπτό ότι κατά την εκφορά των παραπάνω ακολουθιών, σε τελευταία ανάλυση εκείνο που συνθέτει τη φωνητική εικόνα ενός φθόγγου, είναι από τη μια το συλλαβικό περιβάλλον και από την άλλη το φθογγικό περιβάλλον.

Βιβλιογραφία

- FROST J. (2001). Phonemic awareness, spontaneous writing, and reading and spelling development from a preventive perspective. *Writing and Writing: An Interdisciplinary Journal*, 14, 487-513.
- HIKS J. (2004). Phoneme Touch and Say. A Multisensory Cueing System to Help your Child Learn. Available from 'www.stimutoy.com'.
- KROESE J.M., HYND G.W., KNIGHT D.F., HIEMENZ J.R., HALL J. (2000). Clinical appraisal of spelling ability and its relationship to phonemic awareness (blending, segmenting, elition, and reversal), phonological memory, and reading in reading disabled, ADHD, and normal children. *Reading and Writing: An Interdisciplinary Journal*, 13, 105-131.

Σημείωμα Αναφοράς

Ζακοπούλου, Β. (2015). Φωνολογική Ανάπτυξη και Διαταραχές. Διαθέσιμο
από:

<http://eclass.teiep.gr/courses/LOGO144>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά Δημιουργού-Μη Εμπορική Χρήση-Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 Διεθνές [1] ή μεταγενέστερη. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, Διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.el>

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Ζαμπάκη Θεοδώρα
Ιωάννινα, 2015

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη Δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Τέλος ενότητας